

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันวิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ผลแห่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเราเรียกว่าเทคโนโลยีถูกนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง เป็นต้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรงก็คือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า เทคโนโลยีการศึกษาหรือเทคโนโลยีทางการศึกษา

เทคโนโลยีการศึกษา เป็นเรื่องของการนำสื่อต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ สื่อที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษานั้นเรียกว่า สื่อการศึกษา เช่น เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ สื่อบุคคล สื่อพื้นบ้าน หรือสื่อประสมหลาย ๆ ประเภท แล้วแต่ความเหมาะสมในการใช้งาน นอกจากนี้เทคโนโลยีศึกษายังครอบคลุมถึงการใช้ความรู้และวิธีการอันเป็นผลของการค้นคว้าวิจัย โดยอาศัยความรู้อันได้จัดระเบียบดีแล้ว (ชม ภูมิภาค, 2523) นอกจากการใช้เทคโนโลยีการศึกษาแล้วยังมีการใช้นวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งเป็นการนำความคิดและการกระทำใหม่ ๆ มาใช้ในวงการศึกษาด้วย จึงนับได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาไปสู่ความเจริญทางด้านการศึกษาเป็นอย่างมากและเป็นการแน่นอนว่าในอนาคตการจัดการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงที่เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไปอีก (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2526)

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในอนาคตนั้น กล่าวได้ว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากและรวดเร็ว ตามสภาพความก้าวหน้าของนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป แหล่งการศึกษาอาจมีลักษณะเป็นศูนย์เปิดสำหรับประชาชนทุกระดับและตลอดเวลา หลักสูตรอาจเป็นการบูรณาการวิชาความรู้ต่าง ๆ จากทุกหมวดวิชาเข้ามารวมกัน รูปแบบในการจัดเนื้อหาวิชาอาจเป็นลักษณะของชุดการสอนที่เน้นเรื่องคุณธรรม และการฝึกทักษะความชำนาญ กระบวนการเรียนการสอนจะคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลและเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลมากยิ่งขึ้น สื่อการสอนส่วนใหญ่จะเน้นสื่อประสมอย่างมีระบบในรูปแบบของการสอนแบบโปรแกรม

พร้อมทั้งเน้นสื่อประเภทวิธีการ จะมีหน่วยงานผลิตสื่อมากขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชน สื่อมวลชนทางการศึกษาจะมีวิวัฒนาการที่ก้าวหน้ามากในด้านวิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ โทรทัศน์ และเน้นการสื่อสารสองทาง ตลอดจนมีการใช้สัญญาณจากดาวเทียมเพื่อการศึกษาอย่างทั่วถึงภายในประเทศ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2523) ความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ว่ามีบทบาทต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีบทบาทสูงมากสำหรับการจัดการศึกษาออกโรงเรียน

การศึกษาออกโรงเรียน หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการจัดการศึกษาตามหลักสูตรปกติของการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะการศึกษานั้นจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้ประชาชนรู้จักการแก้ปัญหา ทำการฝึกอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520) การจัดการศึกษาออกโรงเรียนอาจดำเนินการโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลหรือหน่วยงานเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับหน่วยงานของรัฐบาลไทยซึ่งรับผิดชอบในเรื่อง การประสานการดำเนินงาน การศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขการไม่รู้หนังสือ ให้การศึกษาแก่ผู้ที่ขาดโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษจากระบบโรงเรียน จัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น จัดบริการส่งเสริมการอ่าน จัดนิทรรศการทางการศึกษา จัดการศึกษาทางสื่อมวลชนและจัดการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถในการพัฒนาปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ การแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน การพัฒนาชุมชน และการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2530) ปัจจัยสำคัญในการที่จะจัดการศึกษาให้ได้ผลดีดังกล่าวมานั้นจำเป็นต้องมีเครื่องมืออันเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้และข่าวสารข้อมูลให้กับประชาชน เครื่องมือหรือตัวกลางสำหรับถ่ายทอดความรู้และข่าวสารข้อมูลให้กับประชาชนนั่นก็คือสื่อการศึกษา ดังนั้นสื่อการศึกษาจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียน บรรลุเป้าหมายได้มากที่สุด (สุนทร สุนันท์ชัย, 2529)

ความสำคัญของสื่อการศึกษานั้นเห็นได้จากมีการนำสื่อต่าง ๆ เช่น เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนการนำเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างมากมายดังกล่าวแล้ว ความสำคัญของสื่อการศึกษานี้เองทำให้การเปลี่ยนแปลงด้านการใช้สื่อการศึกษาเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วจนผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษาเกิดความไม่แน่ใจว่า การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตนั้นจะมีแนวโน้มเป็นไปอย่างไร (อัลวิน ทอฟเฟอร์, 1980) ประกอบกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนมีกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปหลายลักษณะตามความต้องการของประชาชน ดังนั้น ในการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนจึงควรมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน หรือมีข้อมูลประกอบการพิจารณาวางแผนและกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนอย่างเพียงพอ แต่ปัจจุบันการวางแผนการศึกษานอกโรงเรียนประสบปัญหาเนื่องจากข้อมูลที่นำมาใช้ในการวางแผนยังไม่เพียงพอมีความคลาดเคลื่อนและไม่ทันกับเหตุการณ์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2531) จึงมีผลทำให้แผนงานและนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตขาดความชัดเจนเท่าที่ควร

ด้วยเหตุดังกล่าวมา การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต เพื่อผู้เกี่ยวข้องทั่วไปสามารถที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจ ในการดำเนินการวางแผน ตลอดจนกำหนดนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวโน้มด้านต่าง ๆ ของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน
ในปี พ.ศ. 2552

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่ม คือ

- 1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 6 คน
- 1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 6 คน
- 1.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สถาบันพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 6 คน

2. การวิจัยเรื่อง แนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีขอบเขตครอบคลุมเรื่องของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้
- 2.1 นโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน
 - 2.2 ลักษณะของการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน
 - 2.3 ประเภทของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน
 - 2.4 รูปแบบของการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน
 - 2.5 เงื่อนไขในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน
 - 2.6 ระบบการผลิตสื่อ การบริการ และการเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. วัน เวลาที่แตกต่างกันในการตอบแบบสอบถามแต่ละรอบ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันในการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ
2. ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นความคิดเห็นที่สามารถอธิบายถึงแนวโน้มของสื่อสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนได้ตรงตามที่จะควรจะเป็นในปี พ.ศ. 2552
3. ผลการวิจัยที่สรุปว่าเป็นแนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552 นั้น ต้องมีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
 - 3.1 มีความสอดคล้องกันในการเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ คือมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่มากกว่า 1.50 และมีผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับฐานนิยมไม่มากกว่า 1.00
 - 3.2 ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้มาก และมากที่สุดคือมีค่ามัธยฐาน ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป

คำจำกัดความของการวิจัย

สื่อการศึกษา หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นตัวกลางเพื่อประโยชน์ในการสื่อความหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ในกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษา

การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการจัดการศึกษาทุกประเภท ที่จัดขึ้นเพื่อ
บริการแก่ประชาชนทั่วไป โดยมีหน่วยงานสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน ดำเนินการและประสานงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ หน่วยงานต่าง ๆ ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไป
สามารถใช้ข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบาย
วางแผน ตัดสินใจ และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อการศึกษา สำหรับ
การศึกษานอกโรงเรียน